

KÉRI ANDRÁS

A Kanári-szigetek őslakos népei

Kevés olyan szigetcsoport van a világon, melyet ennyi titok övez. Nem ismert pontosan a Kanári-szigetek kialakulása, sem őslakóinak eredete, benépesítésének története. Századokon át kapu, hídőállás, éléskamra és raktár volt az Amerika felé irányuló forgalomban. Az állatok, növények nagy része a szigetek érintésével jutott el az óceán túloldalára, akárcsak a földművesek, a földművelési technikák és a szakemberek. Itt történt meg mindaz kicsiben, ami később ott is bekövetkezett: a bennszülöttek rabszolgasorba taszítása, kizsákmányolása, az európai nemzetek, tengeri hatalmak összeütközése. A Kanári-szigetek Spanyolország kinyújtott karja Amerika felé. Híd, amelyen oda-vissza áramló, kölcsönös kulturális hatások gazdagították mindhárom kontinenst, és ezzel az egész világot.

Az idelátogató turisták szinte semmit sem tudnak-látnak az egykori ősi kultúra maradványaiból. Ki gondolná, hogy az idegeneket csábító szlogen – „az örök tavasz szigetei” – több ezer éves és Ovidius nevéhez fűződik. Aki nemcsak a hagyományos tengerparti pihenést választja, hanem belekóstol a szigetek történetébe, kultúrájába, rejtett természeti értékeibe, tájaiba, s elvegyül a helybeliek között, rájöhet, hogy micsoda titkokat rejtene.

A szigeteket több hullámban népesítették be, de hogy kik voltak, hogyan és miért érkeztek, még nem tudjuk. Egyesek szerint Izrael tíz törzse népesítette be a Kanári-szigeteket az özönvíz után, mások Noé fiaira és leszármazottaikra esküsznek. A XVIII. században egy felvilágosult író és tudós, *Viera y Clavijo* az elveszett kontinens, Atlantisz népét látta a szigetlakókban. A guancsék, akiket az egyszerűség kedvéért előszeretettel neveznek így, bármely sziget lakója is legyen, azért menekültek meg, mert az atlantisziak juhásztorai voltak, s a magas hegyekben jártak, amikor a földrész az óceánba süllyedt. Van, aki Egyiptomból származtatja őket, mert ők is mumifikáltak halottaikat. Ma a többség már elfogadja, hogy a szigetek lakói berber eredetűek, mert évezredek óta ők lakták Afrika nyugati partvidékét. *S. Berthelot* az első (XIX. sz.), aki az afrikai berber eredetről szóló hipotézist felállítja, s már látja a hét sziget – hét kultúra – dilemmáját. Az első antropológiai vizsgálatok szerint két embertípus népesítette be a szigeteket. A crómagnoni ember Európából ment át Afrikába, ahol a helyiekkel keveredve alakult ki afrikai változata, s vándorolt be a szigetvilágba Kr. e. 2500 körül. Az észak-afrikai barlangi kultúra népét később a mediterrán kultúra népe, a *camita* követte. A korai bevándorlók jelentős része a fejlettebb *camita* hatás alatt asszimilálódott a partvidéki övezetben. A szigetek belsejébe és a periferikus övezetekbe húzódó őslakók viszont kikerültek az új bevándorlók közvetlen kulturális hatása alól. Az utolsó bevándorlási hullám a bronzkorban érte el a szigetvilágot.

A Kanári-szigetek tagjai között esetleges volt a kapcsolat, elszigetelt fejlődés folyt, ami a különféle benépesítési hullámokból és eltérő eredetükből is adódhat. *Juan Alvarez Delgado* szerint a szigetlakók sohasem hajóztak, s a rómaiak hozták ide őket. Egyesek úgy vélik, hogy „nyelvnélküliek” érkeztek a szigetekre, akik más nyelvet beszéltek, mint az itt élők, s ők hozták a mumifikálás technikáját. Ők voltak a római uralom ellen fellépő mauritániai berber lázadók, akiknek büntetésből kivágták nyelvüket és a szigetekre száműzték őket. Ezzel akarták megmagyarázni, hogy a szigetek őslakói más nyelvet beszéltek, mint a szomszédos Mauritánia bennszülöttei. *R. González Antón* szerint a rómaiak észak-afrikai terjeszkedése szorította egyre délebbre a berbereket, melyek közül egyesek a szigetekre kötöttek ki a II. században. Primitív vízi járműveiken keltek útra, tudván, hogy az áramlatok már nem teszik lehetővé a visszatérést. Az első lakók így a Kr. e. V. században érkezettek. A szigetjelleg elszigetelt fejlődéshez vezetett. A kutatók egy része úgy véli a szigetlakók társadalmi szervezettsége alapján, hogy bevándorlásukkor fejlettebb technikai ismereteik voltak, csak az itteni fém hiánya és egyéb, kedvezőtlen természeti adottságok miatt kénytelenek voltak „elfelejteni” korábbi tudományukat, ezért rekedtek meg a neolitikor szintjén.

A hét sziget – hét nép (törzs) – hét kultúra talán túlzás, de tény, hogy jelentős társadalmi-politikai-gazdasági-kulturális és nyelvi különbségek voltak a szigetek őstörténetében, ami a kapcsolatok igen laza voltára utal. Ebből adódóan nincs egysé-

ges őstörténet és egyetlen – guancse – nép. *Berthelot*, aki Franciaország konzulja volt a Kanári-szigeteken, a XIX. század végén terjesztette ki az összes sziget lakójára a guancse elnevezést.

Az egymást követő bevándorlás hullámai új kulturális elemeket hoztak. Az antropológusok a történelem előtti európaiak utolsó menedékének tartják a Kanári-szigeteket, ahol nincs „tisza kultúra”, csak összetett: atlanti, mediterrán és afrikai tradíciók ötvözete. A szigetek népei között jelentős különbségek vannak az anyagi kultúrában, a társadalmi rétegződésben, a gazdasági, szellemi fejlődésben. *G. Smolka* viszont úgy véli (1976), hogy a szigetlakók kőkora egy másodlagos, elszegényedett kultúra, melynek lakói több hullámban érkeztek, és a fémek hiánya miatt újra a kőeszközökhöz kellett visszatérniük. Minden arra utal, hogy a Kanári-szigetek a XV. századig egy „archaikus kultúrájú szigetek múzeum” volt.

Az őslakók elvesztették tengerészeti ismereteiket, mert még apró, part menti halászatra szolgáló csónakjaik sem voltak. Sehol a világon nem találni olyan szigetcsoportot, melynek bennszülöttei ne készítették volna még durva, kivájt kenut sem. Egyedül *Leonardo Torriani* krónikás utal a gyékényvitorlakkal felszerelt sárkányfa pirogok léteire.

Minden sziget eredendően külön világ volt. Eltérő földrajzi környezetük és lehetőségeik, valamint az esetleges kapcsolatok miatt eltérő fejlődési irányt vettek. A középkorban az európaiak elfelejtették őket, így „történelmen kívül élhettek”, befolyásuk nélkül. Ősközösségi társadalmuk felbomlásban volt, megindult az

osztályokra tagozódás. Csak Lanzarote és Fuerteventura, valamint La Gomera és Tenerife között mutatkozik nagyfokú hasonlóság, ami földrajzi közelségüknek tulajdonítható.

Verneau 1883-ban egy Gran Canaria-i barlangban számos cserépedényt és töredéket talált, köztük pecsétnyomót. Ezek lapos „bélyegzők”, melyeken kis fül található. Mintáik egyediek, geometriai alakzatokkal. Hogy mire használták, nem tudjuk. Valószínűleg a tulajdon megjelölésére szolgált, ahogy a berbereknek Észak-Afrikában. A magtárakban elhelyezett javak tulajdonosait jelölték velük. Ilyen a Cenobio de Valerón (Gran Canaria) is, ahol több emelet magasan 503 „cellát, kamrát” találtak. A közösség „erőd-magtára”, melyben az élelmet, az értékeket (fegyver, szerszám) őrizték. Pericot szerint a pecsétnyomók a koponyalekéssel és a mumifikálással együtt kerültek Gran Canariára. Mindez azt a diffúziós kultúraterjedési elméletet látszik alátámasztani, amely Keletről terjedt Nyugat, az Újvilág felé.

A legkisebb és legnyugatibb sziget, *El Hierro* lakóiról, a *bimbacsékről* elsőként normann krónikások számoltak be. Éleltük a víz körül forgott. A barlangokban csöpögő vizet felfogták, és kis medencékben tárolták, vagy a *garoefából* nyerték, mert nem volt állandó vízfolyás a szigeten. Sokszor a homok alatt megbúvó kis víztárolók voltak a víznyerő helyek. A paszszászelek hozta „vízszintes eső”, köd a babérlombú erdőn kicsapódik és „csöpögő vizet” produkál. Ezt a fajta csapadékképződést csak itt használták víznyerésre. Olyan fontos volt számukra az erdő, hogyha valaki kivágott egy fát vagy kárt okozott benne, halálbüntetéssel sújtották. A garoefára őr vigyázott, akinek a víz elosztásáról is gondoskodnia kellett. Hét korszó vizet kellett adnia minden lakosnak, de az előkelőségeknek több járt. Az állattartást gyűjtögetéssel, halászattal, vadászattal egészítették ki. A földművelésnek csak jelei vannak (búza, árpa). A hegyek és a partvidék között terelgették nyájait, hogy a legalkalmasabb legelőkre leljenek. Napközben, apálykor, az elzárt kis öblökben visszamaradt halakat a kandeláber kutyatej nedvével elkábították, majd összeszedték őket. Éjjel, fáklyák fényénél csáklázták meg a nagyobb halakat. A gyűjtögetés helyettesítette a feltehetően hosszabb időszakokra mellőzött földművelést. A húst, a tejet, a zsírt az állattartás szolgáltatta, a cereáliák hiányát számos gyökér pótolta. A páfrány gyökereiből készült lisztet tejhez keverték, s lett belőle az őslakók híres „kenyere”, a *gofio*. A gyenge minőségű kerámiákból csak töredékek maradtak meg. A bőrt napon szárították, majd tengervízben áztatták.

Juhbőrből nagy köpenyt hordtak, melyet a nyaknál összefogtak. Varráshoz csonttűt, cérnaként állati ideget használtak. A halottakat barlangokban helyezték el.

Egyetlen király uralta a szigetet. Az irányító szerepet az általa vezetett tanács töltötte be. Feladata volt a víz és a legelő elosztása, a közösség életének irányítása.

Tenerife, La Gomera és El Hierro lakói az év bizonyos napjaiban, kihasználva az erősebb áramlatokat és szeleket, kapcsolatba léptek egymással. Az átkelés két felfűjt kecskebőrből készült tömlőn, vagy kötelekkel összekötött bőrtömlőkből álló tutajon történt. A jármű elején és végén egy-egy nyitott kecskebőrbe élelmet helyeztek az útra.

A *gomerók* lakta *La Gomeráról* a normann hódítás krónikájában az szerepel, hogy az itt lakóknak volt a legkülönösebb nyelvük, mert vastag ajkaikkal beszélnek, mintha nyelvük se volna. Ez a híressé vált füttynyelvük, a *silbo*. Barlangokban, vagy kör alakú házakban húzódtak meg. Fő tevékenységük az állattartás (kecske, juh, sertés, kutya) volt, ezt követte a gyűjtögetés és a szerény mezőgazdaság. E pásztortársadalom tagjai kiválóan értettek az állatok felügyeletéhez, ezért a hódítás után Tenerifén e feladattal többnyire őket bízta meg. A bőrből ruha, edény, halotti lepel lett. A *gomerók* a barlangokat lakásként, temetőként, raktárként, műhelyként vagy karámként hasznosították. A halottakat barlangba, vagy ha az nem volt a közelben, sírba temették. A XV. század elején a sziget Fernando Amaluiga király uralma alatt állt, de halála után négy részre szakadt, melyek olykor két-két szövetségbe tömörültek. A sziget négy nagyobb völgyre oszlott, mindegyiknek saját ura volt.

A lelkekkel papjuk foglalkozott. Ő közvetített az égben lakó egyetlen istenük és a *gomerók* között. A jós *Aguamuje* jövedelmét itt is sokan említik: előre látta a sziget meghódítását és azt tanácsolta a *gomeraiaknak*, hogy ne szálljanak szembe a tengeren érkezőkkel, hanem fogadják őket békével. Nem esik bántódásuk, mivel a jövevények annak a küldöttei, akinek ál-

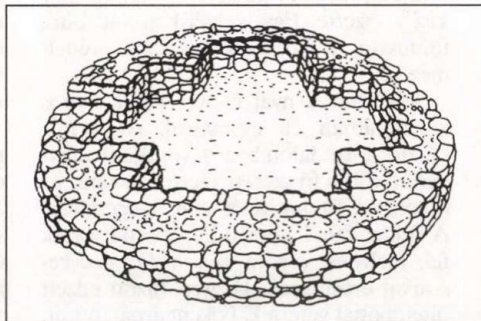
dozni szoktak. La Gomera érdekessége, hogy a feliratokban gazdag szigeten nem találtak barlangvéseteket, de még múmiákat sem.

A *La Palma* (Benahoare) szigetén élő törzsről az első hajósok azt írták, hogy feltűnően nagy testűek és fehér bőrűek, csak kis hányaduk sötétebb bőrű. Alig négyezer lakosa lehetett. A túlnépesedés ellen különös születésszabályozást alkalmaztak: a csecsemőgyilkosságot, amit titokban végeztek. A kis közösségek felosztották egymás között a szigetet. A királyságok határainak megsértése állandó konfliktusok forrása volt. Ezek független politikai egységek voltak – élükön a királlyal vagy kapitánnyal –, melyeket rokoni szálak kötöttek össze. A hódítás idején a sziget 12 politikai egységre, közösségre oszlott. Ez valójában 12, legeltetésre kijelölt övezetet jelentett, s a nyájak nem hagyhatták el a kijelölt területet. A királyságok fölött nem volt központosított hatalom, csak veszély esetén választottak vezetőt. E pásztortársadalomban az asszonyoknak ugyanolyan jogaik voltak, mint a férfiaknak, akiket még a csatába is elkísértek. Gazdaságuk alapja az állattartás volt. A nyáj nagysága a közösség gazdagságát fejezte ki, ami tovább gyarapodhatott, pl. állatlopással a szomszéd királyságból, s e bátor tett elkövetőjének saját közösségén belül megbecsülést hozott. Mindez fontos szerepet játszott az állatok génállományának felfrissítésében. A hódításkor nem volt nyoma a földművelésnek, ezért úgy gondolták, hogy a szigeten ismeretlen volt a növénytermesztés. A legrégebb rétegekben azonban elégett cereáliák nyomaira bukkantak a régészek. Tendal barlangjában árpa, búza, lencse, csicseriborsó, bab maradványaira leltek, ami azt bizonyítja, hogy ismerték a földművelést. Az elhunytakat – kezdetlegesen mumifikálva – kecskebőrbe csomagolták, kötéllal átkötötték és barlangokban helyezték el. „Amikor valaki megbetegedett, azt mondta a rokonainak: *vacaguar*, azaz meg akarok halni. Abban a barlangban, ahol meg akart halni, bőrből ágat készítettek neki és ő lefeküdt rá. Fejéhez egy pohár tejet tettek, majd lezárták a barlang bejáratát, hogy meghalhasson.”

A sziget központi szentélye, Idefe természetes kőpiramisa a Caldera de Taburientében található. A Caldera nemcsak közösségi legelő volt, hanem rituális hely is. A Roque (szikla) szent szimbólumként magasodott ki, a Holdat és a Napot ábrázolva. E bazaltmonolitban egy lény lakott, akinek áldozatot kellett bemutatni, hogy közbenjárjon Istennél a szigetlakók érdekében, és persze, hogy le ne dőljön.

A *mahók* Titerogakaet, azaz „a vörös domb” lakói. A félsivatagos *Lanzarote* – *Fuerteventura*-val együtt – föld-

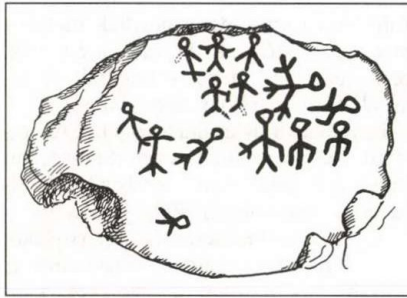
Kereszt alakú házbelső Gran Canarián

rajzi helyzete, kontinenshez való közelsége és alacsony térszíne miatt a Szahara folytatása az óceánban. Történelme szorosán kapcsolódik szomszédjához, Fuerteventurához. Zonzamas és San Marcial del Rubicón települések helyén pun hatás alatt álló berberék élhettek. Időszámításunk kezdetén jelenhettek meg a rómaiak e keleti szigeteken, valószínűleg az orchilla festőnövény gazdasági hasznosításáért. Utánuk érkezhettek a berberék. A gyér növényzetű, vízhiányos Lanzarotén a kutatók 300–1500 lakos közötti lélekszámot tartanak reálisnak. Egy nőnek három férje lehetett, s mindegyikkel egy-egy hónapot élhetett egyfolytában. Ezt csak úgy érthették el, ha a kritikus időszakokban (éhínség, szárazság) gyakorolták a lánycsecsemő-gyilkosságot, mint a népességszabályozás kényszerű eszközét. Azzal is magyarázzák a nőhiányt, hogy a XIV. században a rabszolgavadászok főleg rájuk vadásztak, mert érték többet fizetnek a rabszolgapiacra, mint a férfiakért.

A vízforrás határozta meg az életüket. A vízmosságok alján kutat fúrtak, ahol a beszivárgó víz átítatta a mélyebb rétegeket. Ezek hiányában mesterséges tárolókat alakítottak ki. Az üregeket agyagos földdel bélelték ki, hogy a ritka eső után idevezetett víz el ne szivárognon. A sziget arculata 1730–36 között szinte teljesen átalakult. A folyamatos lávaömlések Lanzarote egyharmadát beborították, s számos települést elpusztítottak. Mivel Lanzarotén kevés a barlang, a lakosság „mély házakban”, süllyesztett padlózatú kunyhókban élt. A gazdaság alapja itt is az állattartás volt, melyet gyűjtögetés, halászat és szerény földművelés egészített ki. A vulkáni törmelék, a lapilli fontos szerepet játszik a földművelésben, mert megköti a haramot és lehetővé teszi a termelést. Ezért fedik be vele ma is a művelésbe vont területet. Állataik jelentették számukra a megélhetést. Nem volt számottevő társadalmi különbség a szigetlakók között. A sziget élén egyetlen „király”, Guadarfia állt. Ő tárolta a termést és éhínség idején ő is osztotta el a nép között. Lanzarotén nincs nyoma a mumifikálásnak.

Fuerteventura lakóinak (*mahorerók* vagy *majorerók*) neve is a kecskebőr lábbelit jelentő *maho* szóból ered. Lanzarotétól mindössze a 10 km széles Bocaina-csatorna választja el. A ma sivatagos sziget 600 évvel ezelőtt másmilyen volt. Nem véletlenül nevezték a normannok Herbánának, azaz fűvel, növényzettel borított szigetnek. Malmokat hajtó édesvízi forrásokról, folyókról tesznek említést, melyek fennmaradtak a földrajzi neveken. A természetes növényzet gyakorlatilag eltűnt, csak néhány, nehezen megközelíthető helyen maradt meg foltokban. Az első lakók megjelenésével megkezdődött az erdő-

Pásztormenedékre rajzolt jelek Gran Canarián

irtás és ezzel együtt csökkent a vízkészlet is. A pásztorkodás és a gyűjtögetés tovább tizedelte a gyérülő növényzetet. A pásztorkodás vezetett a Kanári-szigetek legteljesebb erdőirtásához. Társadalmukban a fő szerep az állattartásnak jutott. Állítólag 1400-ban 60 ezer kecske élt Fuerteventurán, jelentős részük vadnyáj volt. A túlegeltetés igen nagy kárt tett a növényzetben, következménye az elsivatagosodás lett. Itt nyoma sincs juhoknak. Ha szükségük volt valamelyik vadon kószáló nyájra, összegyűltek és befogták őket. A legjobb legelők a Jandía-félszigeten voltak, ahol a több csapadék dúsabb növényzetet élte. Ezért is választották le ezt a területet egy 5-6 km hosszú kőfállal a sziget többi részétől, és lett önálló királyság. Földművelés nem volt. A vízhiány, a talaj minősége nem tette lehetővé a növénytermesztést.

A sziget két királyságán két testvér osztozott. Ma is látható a másfél méter magas és fél méter széles „kis Hadrianus-fal”, amely a két ország határán húzódott, s tengertől tengerig terjedt. A két fél között gyakoriak voltak a legelőkért vívott háborúk, de olykor csak zsákmányszerző célból hadakoztak.

Eredetileg Tenerife lakói a *guancsék*, akik 30 ezren lehettek. A szigetet 9, politikailag független királyságra osztották. A krónikások három társadalmi rétegről számolnak be: az *achicaxnák* voltak a pásztorok, a parasztok, vagyis a nép; őket követték a katonák, míg a társadalom csúcsát a nemesek foglalták el. E matriarchális társadalomban a nemesség örökletes kiváltság volt. A törzset a törzsfőnök vagy király vezette. Egy személyben volt bíró, földosztó, a közösség tagjainak védelmezője.

Tenerifén a nyáj és az ember szoros kapcsolatban élt egymással. Az agrár-pásztor-társadalomban a vertikális állattartás volt a fő szerep, melyet a száraz és öntözéssel földművelés csak kiegészített. A földet fából készült kapabottal törték fel, melynek végére helyenként kecskeszarvat erősítettek. Hegyes, tűzőn edzett ültetőbottal vetettek. Főként árpát, búzát,

lóbabot, borsót termesztettek. Csak itt és Gran Canarián vetettek cereáliát hüvelyesekkel együtt. A földművelés mindkét szigeten a holdnaptárhoz kötődött. Az árpát agyagpörköltön megpörkölték, megőrölték és tejjel, mézzel vagy kecskevajjal készítvé ették. Ez volt az őslakosok fő étele. A búza és az árpa korpáját bőrcserzéshez használták. Fontos táplálékuk volt a füge, a datolya, a kanári pálmaméz és pálmaszív, a fenyőmag, a szamóca, a vadmalna. A bicácaro és a mocán gyümölcsökből készült híres, alkoholtartalmú italuk, a *chacherquem*.

Az édesvizet természetes tárolókban, vagy kőgát mögött felduzzasztva fogták fel, hogy száraz évszakban is legyen ivóvizük. A guancsék anyagi kultúrája, kőmegmunkáló ipara igen szegényes volt, ami a kerámiaedények készítésére is vonatkozik. Obsidiánból kést készítettek. Szerszámaikat, fegyvereiket keményfából faragták, majd tűzőn megedzették. Parittyáikat nádból készítették, pálmagvékonyból a magok tárolására többféle zsák, növényi rostokból madarak befogására való háló és kötél született. Itt csak bőrből készült ruhát viseltek, amit fenyőkéreggel, vagy a sárkányfa „vérével” festettek be. A különös festett szőke haj a nemesség jele, kiváltsága volt. Létezett a válás intézménye és újból házasságot lehetett kötni. Az elváltak gyermekeit azonban törvénytelennek tekintették.

A bennszülöttek egyetlen istene Achguayerxeran Achoron Achaman volt (jelentése: az ég és a föld fenntartója, életetője). A napkultusznak fontos szerepe lehetett, mert a guancsék magukat a Nap gyermekeinek tekintették. Nem volt „legfelső” vallási vezetőjük. A jós, a pap minden közösség központi alakja volt. Számukra a pokol *Echeide* – Teide régi neve – volt, ahonnan rendszeres rengések, félelmetes tűzkitörések és morajlások közepette jöttek elő kutyák képében a föld alatt élő rossz szellemek. Ha élő emberrel találkoztak, megették őket. Ezért ha a vándort az éj útjában érte, felmászott a fára aludni. Az ördög, Guayota a Teide csúcsán lakott és ő irányította a vulkán kitöréseit.

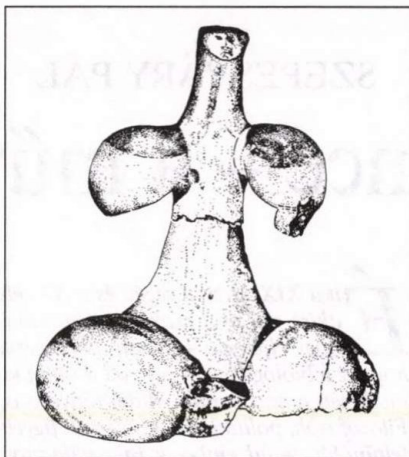
Itt nem készítettek idOLOkat, halottaikat természetes barlangokban helyezték örök nyugalomra, melyek bejáratát kőfállal zárták el. Ritkább volt a mumifikálás, mint Gran Canarián, ahol a bőrökbe csavarás mellett növényi anyagokból készült „szőtteseket” is használtak. A elhunyt testét a napon kiszáritották, ahol mumifikálódott, majd a bebalzsamozott testet bőrökbe csomagolták. A gazdagokat „kikészítették”, a szegényeket egyszerűen csak „természetes módon” kiszáritották. A szigetvilág őslakói voltak az Óvilág utolsó múmia-készítői. A mumifikáláshoz totemfájukat, a termékenység és a tudás szimbólumát, a

sárkányfát (*drago*) használták. Ez a fa izadja ki a vérsíros nedvet, amelyet a kereskedelemben sárkányvér néven ismernek.

A canariók, *Gran Canaria* lakói 30 ezren lehettek a hódítás idején. Az európaiak érkezésekor, egyedül itt, a városiasodás kezdete zajlott. Itt alakult ki a szigetvilág legfejlettebb gazdasági-társadalmi rendszere, a legfejlettebb kultúra. *Gran Canaria* az öntözéses földművelés és a szárazművelés (kiegészítésként az állattartás) lett a gazdaság vezető ága. Ez tette lehetővé jelentős települések létrejöttét, s egy domináns réteg kialakulását.

A sziget két királyságra – Gáldar és Telde – oszlott. Politikailag függetlenek voltak, mint *Tenerifén*, de itt volt egy királyságok feletti hatalom, a *sabor* (tanács) a vitás kérdések rendezésére. A tanács feladata volt az igazságszolgáltatás, a nemesség jogainak megállapítása, a párbajokon, tornákon való győztesek kihirdetése, a vallási-rituális élet meghatározása, a sziget gazdasági életének tervezése, a területkijelölés, a földosztás, és valószínűleg ők hagyták jóvá a király kinevezését is. A legfőbb méltóságot a főpap, majd a nemesek követték. A főpap volt a politikai-vallási vezető, bíró, akit rokoni-vérségi kapcsolat fűzött a királlyal. Ő szedte be a tizedet és őrizte a közösségi raktárakban az élelmiszerkészletet. Az újraelosztást felügyelte, ő osztotta szét a közösséget sújtó éhínség idején az élelmet. Ugyancsak ő volt, aki az utolsó szót kimondta a „nemesi cím” megítélésakor, de ugyanakkor ő fosztotta meg jogaiktól a nemeseket is, ha olyat tettek, ami tilos volt nekik. Az előkelők számos kiváltsággal rendelkeztek, amit el is veszíthettek, ha a tabukat megsértették. Az ő gyermekeik külön képzésben (harcművészet, vallás) részesültek. Hosszú, festett haját viseltek, ruházatuk és fegyverzetük a legelőkelőbb lehetett, de nem harcolhattak a rangon aluli néppel, nem pástorkodhattak, és joguk volt az első éjszakához. A nemesség nem örökletes cím volt, sokak számára elérhetővé vált az egyszerű nép soraiból is. A nép kopaszon járt, s nem viselhetett szakállt sem. De nem ők álltak a társadalom legalsó szintjén, hanem az egyes speciális foglalkozást űzők, mint a hentesek, a balzsamozók és a hóhérok. Mindenki, aki vérrel kapcsolatos tevékenységet folytatott, a társadalom legalján helyezkedett el, akárcsak azok, akik nem fizettek adót, megsértették az együttélés szabályait, de idetartoztak a hadifoglyok és a „rabszolgák” is.

A földművelésnek csak itt volt meghatározó szerepe az egész szigetvilágban. A föld közös volt, de nem tudjuk, miként osztották el (az állatokkal együtt) évről évre a szegények között, mert így senki sem maradt föld és megélhetés nélkül.

Tara idol: a Canario kultúra leghíresebb kerámiaalakja

A földet közösen művelték. A vizet a hegyekből vezették le, s osztották el. A hegyoldalon teraszok készültek, amit állati trágya és fenyő- vagy babérfalevél keverékével tettek termékennyé. Silók és magtárak rendszere hálózta be az egész szigetet, itt tárolták a szerszámokat és a vetőmagot is. A kis, vulkáni tufába vájt raktárak bejáratát faajtóval vagy kőrakással zárták le, majd agyaggal tapasztották be. Ha szükséges volt, drasztikus népeség szabályozást léptettek életbe a kritikus élelmiszerhiány elkerüléséhez. A tanács döntött arról, hogy a születendő lányokat meg kell ölni, kivéve, ha az első szülésről volt szó. Az öntözés biztosította többlettermeléssel tudták eltartani a növekvő elitet, az erőteljesen hierarchizálódó társadalmat, s ez tette lehetővé a magasabb népszaporulatot is. Kezdetleges szövőszékükön szőtesek készültek, melyekbe az elhunytakat is csavarták. Az állatállomány jelentős része a nemesség tulajdona volt. Itt nem volt vándorló állattartás, mert a nemességnek kijelölt legelők voltak.

Vallásukról keveset tudunk. Hitük szerint három „égi” szintre oszlott a tisztelni való világ: Istenre, őseik szellemeire és az erdőkben élő lelkekre. Alcorán volt a mindenható örök isten. A főpap mellett a papnők (apácák) különös szerepet tölthettek be. A nemesek lányai közül kerültek ki, szűzek voltak és külön oktatásban részesültek. Gyerekkoruk óta egy papnő felügyelete alatt nevelkedtek, tanultak. Nemcsak a vallási életre, hanem a mindennapi gyakorlatára – pl. szabni, varrni – is megtanította őket. Vallási tevékenységükkel csak egy nemessel kötendő házasság céljából szakíthattak.

Az évet 13 hónapra osztották, melynek kezdete a tavaszi napéjegyenlőség (március 21.) napja volt. A hónap 28 nappal állt, ami a Hold négy fázisából állt, így az

év $13 \times 28 = 364$ nap. Az idő múlását valószínűleg tábla, fal vagy kőcsíkok regisztrálták. Ezekhez csak a papok és a királyok értettek.

Barlangokban, kis üregekben, esetleg sírhalmokban temetkeztek. A testet hanyatt fekvő, kőlapra vagy fatáblára helyezték, hogy ne érintkezzen a talajjal. Itt találták az egyetlen koporsót is, i. sz. 1008-ból. A nép temetőit, az egyszerű sírhalmokból felépülő nekropoliszokat fallal vették körül. Olykor megalit jellegű építménynek tűnő síremlékeket is emeltek. A legnagyobb síremlék La Guancha (Gáldar) lehetett. Ez volt a *guanarteme* (király) és családja sírkamrája. Csak az elithez tartozókat mumifikálták.

Csak *Gran Canaria* alakult ki állandó települések. A sziget északi, csapadékos és termékeny részén, Gáldar környékén jött létre a legnagyobb népességszűrő, itt alakultak ki a legnagyobb települések, magtárak, temetők. *Gran Canaria* találjuk a szigetvilág egyedüli barlangfestményeit. Valódi műalkotások. A vájt barlanglakásokat színes motívumokkal díszítették (pl. Cueva Pintada – Festett Barlang). A falakat sokszínű geometriai formák ékesítették. A canariók kőutat építettek az északi települések összekötésére egészen a mai Las Palmasig. Ezt századokon át használták a gyarmatosítás után is. A házakat a földbe mélyítették. Alacsonyok voltak, az ajtón belépve lépcső vezetett a talajszint alá kivájt padlószinthez, hogy a föld melegét kihasználják. Az egyszerű nép gyékényen aludt, a nemesek bőrökön. A legnagyobb települések Telde és a *guanarteme* székhelye, királyságának fővárosa, Gáldar voltak.

A házasság előtt a nőket felhízlalták, mert úgy gondolták, hogy csak kövérkés nők szülhetnek egészséges, erőteljes duzzadó gyereket. A menyasszonyért fizetni kellett. A házassághoz elegendő volt a két fél kívánsága, felbontásához pedig valamelyikük akarata. A népeség szabályozás következtében több volt a férfi, mint a nő. Ez vezetett a *poliandria* (többférjűség) kialakulásához és néhány lakos esetében az előírt szexuális megtagasztatáshoz. Ha a házasságban élő nőnek nem lehetett gyermeke, a frigy felbomlott, és a nő viszatért szülei házába. A háborúkban a férfiak elesetek, de a nők és a gyermekek érinthetetlenek voltak, így előbb-utóbb a nők kerültek túlsúlyba és kialakult a *poliginia* (többnejűség). A monogámia csak stabil demográfiai helyzetben alakulhat ki. A fazekasság női munka volt. Itt készültek a legszebb, legváltozatosabb edények. Csak itt alkalmazták az edényfestést. A *pintadera* (pecsétnyomó) – amely ugyancsak itt található – a canario kultúra egyik meghatározó eleme. Minden családnak saját pecsétnyomója, megkülönböztető jele volt.